

« zurück blättern vor »

RUSZT subst. m., ab 1420; auch *rost*, *roszt*. **1)** ‘Ofengitter’ – ‘pręty żelazne, będące częścią paleniska, ułożone w pewnej odległości od siebie, osadzone w ramie lub połączone prętami poprzecznymi’: ca. 1420 WokTryd nr 503, STP *Rost cratis*. o 1466 R XXII 26, STP *Ergo preparete, gl. sc. vos demones, piras et craticulas, rosthly, sibi, gl. sc. Ihu, diras, per quas plectatur, usque sit igne satur, gl. repletus*. o 1490 Erz 86, STP *Craticula rost albo szyathkq*. o 1528 Murm 143, SPXVIK *Cratis ferrea Eyn rost. Roft*. o 1542 Cresc. 330, L *Gron winnych nakładłszy na roszt, wstawić do pieca*. o 1561 Leop Lev 2/7, SPXVIK *iefli będzie z rofztu [de craticula] tá offiárá*. o 1563 Radz.Exod. 38 4, L *Urobił do ołtarza roszt miedziany, iako kratę*. o 1583 Gil.Pst. 319, L *Na roście pieczony tort*. o (†1611) 1613 Syr.Ziel. 925, L *Chléb na rosztie przypiekłszy*. o 1629 Birkowski Głos 204 *Jak kto patrzy na św. Wawrzyńca na rosztie [...] zaraz rozumie, jako wiele ucierpieli*. o (1766) 1986 Baka 29 *Na dno piekielne kwapiąc się śmieję [...]. Haki, tortury i kołowroty Na kratkach, rosztach wieczne obroty, Ogniste stosy*. o 1791 Krumł.Chym. 22, L *Ruszt robią z prętów żelaznych graniasto słupiafitych, których obadwa końce osadzają się w bokach pieca*. o 1911 Jordan Pam.II 41, DOR *Wędliny, ser, mleczywo i mięso naprędce na rusztach pieczone były dostatecznym dla całego oddziału pożywieniem*. o (1934) 1947 Cent.Wyspa 114, DOR *Czyścimy ruszty pieców i na gwałt rozpalamy ogień*. – STP, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR. **2)** ‘Menge geförderten Erzes’ – ‘ilość wydobytej rudy’: (1494) 1917 CracArt nr 1168, STP *Recognoverunt et testificati sunt, quia de monte antiquo Ziglarka lavaverunt septem rostos minere, ex quibus ad sortem ipsius domini Jacobi... cesserunt septem alvei al. niezcky*. o 1500 StPPP II nr 4521, STP *Prout te... citauerat et contra te proponere seu luprynk facere volebat pro duodecim rosthly minere plumbi, quam propositionem... tu ab ipso audire noluisti, videlicet pro eo, quia tu violenter in ipsius sortibus montis Zeglarka... elaborasti et sibi recepisti mineram plumbi al. crusczu olovnego duodecim rosthly super eius partibus*. o 1800–1801 Czack.Pr. 2 199, L *[roszt] miara 24 niecek*. – STP, TR, L, SWIL, SW (hut.). **3)** ‘Stangen, Stäbe, Gestell oder Gitter, an dem z. B. Wein rankt’ – ‘drażki, tyczki, kraty, po których pnie się np. winorośl’: [hapax] 1780 Włod., L *Winniczne rosztly, szragi, drażki, po których się pnie wino*. – TR, L, SWIL, SW. **4)** ‘Gitter in der Feuerstelle von Retortenöfen, Glaserei- oder Töpfereiöfen’ – ‘krata paleniska pieców mufleniowych’: [hapax] 1782 Os.Zel. 82, L *W hutach roszt, wiązanie, podobne do kraty, które pod piec daią*. – L, SWIL (górn.), SW (hut.). **5)** *roszt konopny* ‘Trockengestell für Flachs’ – ‘suszarnia konopi’: L. **6)** ‘Tragekonstruktion für Fundamente, Decken, Dächer etc.’ – ‘konstrukcja nośna fundamentów, stropów, dachów

itp.': †1860 Podcz., Sw *R[uszt]* jest wierzch palowania jakiegokolwiek; w pruskich zaś murach rosztom zowią ś[ie] końce krzyżownic wierzchnie, które ś[ie] dłużnicą ocapiają. o 1954 Archit.3 s.70, DOR *Konstrukcja elementów ściennych budynku pozwala przy 12-centymetrowej grubości rusztu żelbetowego (a tym samym i ścian działowych) obstąpić budynek o wysokości do 6 kondygnacji bez mutacji stosowanych elementów.* – SWIL (ar.), Sw (bud.), DOR (bud.). **7)** 'Aufschichtung des in einem Bergwerk geförderten Erzes in der Nähe des Stolleneingangs; Stapel von Bauholz im Bergwerk, das zur Verstärkung der Stollen benötigt wird' – 'stos wydobytej rudy, usytuowany w pobliżu szybów kopalni; stos drewna budowlanego wykorzystywanego do obudowy szybów': Sw (gó.). ◇ **Var:** *rost* subst. m., ca.1420 WokTryd nr 503, STP o [LBel.] 1562 WyprKr 120, SPXVIK – STP, Sw (stp.); *roszt* subst. m., 1542 Cresc. 330, L – CN, TR, L, SWIL, SW (m.u.); *ruszt* subst. m., 1791 Krumł.Chym. 22, L – L, SWIL, SW, DOR. ◇ **Etym:** **1)** nhd. *Rost* subst. m., 'eisernes, hölzernes oder geflochtenes Gitterwerk; gitterartige Vorrichtung zu Feuerungszwecken', GRI. **2)** nhd. *Röste* subst. f., 'Wassergube mit Gestell zur Flachsauflbereitung', GRI, nur für Inh. 5. ◇ **Konk:** *rusztowanie* subst. n., bel. seit 1463, STP, zuerst geb. L, nur für Inh. 6. ◇ **Der:** *rusztowy* adj., 1791 Krumł.Chym. 27, L, zuerst geb. L; *rusztowaczka* subst. f., 'Schürhaken', zuerst geb. Sw, nur für Inh. 1, 4.

« zurück blättern vor »